

VAHDETTİN'İN KURTULUŞ SAVAŞINI BAŞLATMASI İÇİN MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA 400.000 ALTIN VE 400.000 KAGIT LİRA VERDİĞİ GERÇEK DIŞI BİR İDDİADIR

Alptekin MÜDERRİSOĞLU

Mondros Mütarekesinden sonra İngiliz, Fransız ve İtalyan birlikleri Türkiye'yi yer yer işgal edince, Hıristiyan orduların işgalinden güç alan azınlıklar şırmarmaya, Türk halkına karşı kötü davranışlarda bulunmaya başlamışlardı. Yıllardır Doğu Karadeniz bölgesinde bağımsız "Pontus Devleti" kurmak için gizli çalışmalar yapan Rumlar artık ortaya çıkmışlardı.

Doğu Karadeniz bölgesindeki, özellikle Samsun ve çevresindeki Rum azınlıklar silahlı çeteler kurarak Türk halkına saldırıyor, kanlı eylemlerde bulunuyorlardı. Rum çeteleri Karadeniz'de devriye gezen Yunan savaş gemilerinden sürekli silah ve cephane yardımı alıyorlardı. Türk halkı da kendini korumak için silaha sarılmış, çeteler kurarak Rum çeteleriyle çarpışmaya başlamıştı.

İngilizler Samsun'a bir askeri birlik çıkarmışlardı. Bu İngiliz birliğin görevi Samsun kesiminde güvenliği sağlamaktı. Fakat İngiliz birliği Rumların kanlı saldırılarını önleyemiyor, Yunan savaş gemilerinin desteklediği Rum çetelerinin etkinlikleri giderek artıyordu. Türk çetelerinin ezilmekte olduğunu gören Hamdi adında bir teğmen, birliğiyle dağa çıkarak Rum çeteleriyle çarpışmaya başladı. Olayı Türk subaylarının Mondros Mütarekesine karşı organize ettiği silahlı bir direniş olarak değerlendiren İstanbul'daki İngiliz İşgal Kuvvetleri Başkomutanı, hükümete bir nota vererek Samsun kesiminde düzenin sağlanmasını ve silahların toplanıp kendilerine teslimini istedi. Hükümet büyük yetkilerle donatılmış bir ordu müfettişliğinin kurularak Samsun'a gönderileceğini ve isteklerinin en kısa zamanda yerine getirileceğini bildirdi.

İngilizler kimi Türk ordu komutanlarını Ermeni olaylarına karıştıkları, İngiliz savaş esirlerine kötü davrandıkları gibi uydurma gerekçelerle tutuklayıp hapsedmişlerdi. Bu nedenle, ordu müfettişliğine İngilizlerin itiraz edemeyeceği ordu komutanlığı yapmış bir generalin atanması gereki-

yordu. Milli Mücadele'ye başlamak için aylardır güvenilir önemli kişilerle gizlice görüşmeler yapan Mustafa Kemal Paşa'nın bu göreve talip olması, hükümetin işini kolaylaştırdı. Zira, İngilizler Mondros Mütarekesi imzalandığında Türkiye'nin en büyük kuvveti olan Yıldırım Ordular Grubu'nu komuta eden Mustafa Kemal Paşa'ya "Anafartalar Kahramanı" olarak hayranlık duyuyorlardı. İngilizler, Mustafa Kemal Paşa'nın savaş yıllarında Almanların bazı tutum ve davranışlarına karşı direnişte bulunduğunu da bildiklerinden, O'nun atanmasına itiraz etmediler.

Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ayak bastığında, yalnızca "Anafartalar Kahramanı" olarak ün yapmış bir Osmanlı paşası değildi. "Dokuzuncu Ordu Müfettişi ve Padişahın Fahri Yaveri" unvanını taşıyordu. Anadolu'da yabancı işgallere karşı koymak için örgütlenmeye başlayan Türk yurtseverlerin kıpırdanışlarını bastırmakla görevlendirilmişti ve bu görevi yerine getirmesi için büyük yetkilerle donatılmıştı.

Ağdalı bir saray Osmanlıcasıyla kaleme alınan talimatta, Mustafa Kemal Paşa'nın görev ve yetkileri özetle şu şekilde belirtilmiştir: Mustafa Kemal Paşa Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine atanmış, 3. ve 15. Kolordular emrine verilmiştir. Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerindeki vali, kaymakam ve bütün devlet memurları kendisine yardımcı olacaklardır. Mustafa Kemal Paşa, bu yetkileri kullanarak Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde bulunan silah ve cephaneyi toplatacak, çeşitli yerlerde ortaya çıkarak asker toplayan ve silahlı birlikler kuran kuruluşları (Kuvayi Milliye) dağıtacaktır.

Mustafa Kemal Paşa, 16 kişilik karargahı ve kendisine resmen ödenen 25.000 kağıt lira ödenekle Bandırma vapuruyla İstanbul'dan hareket etmiş, 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a varmıştır. Son yıllarda Atatürk'e karşı tutumlarıyla tanınan bazı yazarlar ilginç iddialar ileri sürmekte, bugünkü bağımsızlığımızı Kurtuluş Savaşı'nı baltalamak için büyük çaba gösteren son Osmanlı Padişahı ve Halife Vahdettin'e borçlu olduğumuzu ispata çalışmaktadırlar. Atatürk'e dil uzatarak dikkatleri üzerlerine çekmek isteyen bu yazarların amaçlarına araç olmamak için, adlarını belirtmeden gerçek dışı iddialarına değinmekle yetineceğim.

Bir yazar, Vahdettin'in, Samsun'a hareket etmeden önce Mustafa Kemal Paşa'ya Kurtuluş Savaşı'nı başlatması için para verdiğini iddia etmiş, verilen para miktarını da ispatı olanaksız bir söylentiye dayandırarak şöyle belirtmiştir: "Bir rivayete göre 42.000 altın lira, bir rivayete göre de 60.000 altın lira..."

Rivayetlere dayandığı açıkça belirtilerek ortaya atılan bu iddiaya dört elle sarılan bazı yazarlar, rivayete dayandırılan miktarları giderek ar-

tırmışlardır. En son olarak bir yazarın, Vahdettin'in kendi kesesinden 40.000 altın lira, devlet bütçesinden 360.000 altın lira ve ile 400.000 kağıt lira verdiğini ileri sürdüğü görülmüştür.

Yıllarca Maliye Müfettişliği yapmış ve Maliye Bakanlığının üst düzey yönetiminde görev almış bir kişi, bir başka deyişle, maliye kökenli bir tarih araştırmacısı olarak bu gülünç iddiaları ayrıntılı biçimde yanıtlamak istiyorum. İddiayı önce parayı verdiği ileri sürülen Padişah Vahdettin ve Osmanlı mali düzeni açısından incelemeye çalışacağım. Sonra, toplam ağırlığı 2.880 kilo olan 400.000 altın lira ile kırkar kiloluk 35 sandık dolusu 400.000 kağıt liranın son yıllara kadar gizli kalabilmesinin söz konusu olamayacağını tanıklar, olaylar ve fiziksel gerçeklerle gözler önüne sermeye çalışacağım.

İlk olarak Vahdettin'in kendi kesesinden 40.000 altın lira verecek kadar servet sahibi olmadığını vurgulamak isterim. Büyük Zaferi ve Yunanlıların denize dökülüşünü izleyen günlerde, Vahdettin uzun hazırlıklardan sonra bir İngiliz zırhlısıyla yurt dışına kaçarken, yanında götürebildiği bütün para 35.000 sterlindir. 35.000 sterlin ise o günkü kurdan 8.300 altın liranın karşılığıdır. (Vahdettin yurt dışına kaçarken şahsına ait mücevherleri de yanında götürmüş, fakat Osmanlı hazinesine ait bir tek mücevheri ve değerli taşı yurt dışına çıkarmamıştır. Kişisel çıkarlarını devletin ve ulusunun çıkarlarından üstün tutan davranışları nedeniyle tarihin "Vatan Haini" damgası vurduğu Vahdettin'in, elinde olanak varken ata yadigarı Osmanlı hazinesine el sürmemiş olduğunu belirtmeyi yararlı buluyorum.)

Vahdettin yurt dışında Türk ulusuna hitaben bir bildiri yayınlamıştır. "Şevketlû Sultan Muhammed Vahideddin Efendimiz Hazretlerinin Beyannamei Hümayunlarıdır" başlığı altında yayınlanan bu bildiri de, Türk ulusu Kurtuluş Savaşı için canını, kanını ve malını verirken, tahtını korumak amacıyla düşmanlarla işbirliği yapan Vahdettin'in, en sonunda düşmana sığındıktan sonra padişahlıktan ve halifelikten de uzaklaştırılmasına karşın bu sıfatlara sımsıkı sarıldığı dikkati çekmektedir. Baştan sona çelişkilerle dolu bildiri, aka nasıl kara dendiğini göstermesi bakımından ibretle okunması gereken bir belgedir.

Vahdettin'in sayfalar dolusu uzun bildirisi hem savunma hem de suçlama nitelikleri taşımaktadır. Tarihi gerçekleri saptırarak Kurtuluş Savaşı'nı nasıl desteklediğini ispata çalışırken, Kurtuluş Savaşı'nın liderler kadrosunu da suçlamaktan kaçınmamakta, özellikle Mustafa Kemal Paşa'ya ağır suçlamalarda bulunmakta ve Birinci Dünya Savaşı yenilgisinin sorumlusu olarak O'nu göstermektedir. Bildirisinde, meşrutiyet yönetimini işine geldiği gibi yorumlamakta, sanki hükümetleri iş başına getiren kendisi değilmiş gibi hataları kabinelere yüklemekte, Kurtuluş Savaşı'na yardımcı olmaya çalışan kabineleri ise kendisinin iktidara getirdiğini söy-

lemektedir. Söz konusu bildirisinin konumuzla ilgili bölümlerini günümüz diliyle aktarmayı yararlı buluyoruz.

Vahdettin bildirisinin bir yerinde aynen şöyle demektedir: “Mustafa Kemal’i Anadolu’ya gönderen ve daha sonra devlete başkaldırdığı için bastırılması için üzerine askeri kuvvet gönderilmesine gerek duyan kabinelere uymamda, sorumlu hükümet ile padişah arasındaki karşılıklı ilişkiye ait meşrutiyet yönetiminin gereklerinden ayrılmamak isteği ve bazı zorunlu nedenler rol oynamıştır.” Görülüyor ki, Vahdettin’in Kurtuluş Savaşı’nı başlatması için Anadolu’ya gönderdiğini iddia eden yazarları bizzat Vahdettin yalanlamakta, Mustafa Kemal Paşa’yı Anadolu’ya kendisinin göndermediğini, O’nu Anadolu’ya göndermeye hükümetin karar verdiğini ve kendisinin bu karara meşrutiyet gereği uyduğunu belirtmektedir. Öte yandan, Milli Mücadeleyi bastırmak için Kuvayi Muhammediye ve Halife Ordusu adı altında gönderilen askeri kuvvetleri kendisinin değil hükümetin gönderdiğini, meşrutiyet yönetimi gereği hükümetin bu kararına uyduğunu söyleyerek, bu kez de Milli Mücadeleye karşı olunan ve kardeş kanı dökülmesinin suçunu hükümete yüklemektedir.

Vahdettin, bildirisinin bir bölümünde ise Kurtuluş Savaşına nasıl yardımcı olduğunu şöyle anlatmaktadır: “Sorun Yunanlılarla savaş sorununa dönüştükten sonra, yenilmemek koşuluyla savaşa ben de taraftar idim ve nitekim bu duygu ile Kuvayi Milliyeye sempati besleyen bazı kabineleri iktidara getirdim. O dönemlerde Mustafa Kemal devlete başkaldırması ve Anadolu’da birçok ak sakallı müftülere varıncaya kadar asıp kesmek gibi zulümlerle ulusal görevinin sınırlarını aşarak ulusun başına dayanılmaz bir bela kesilmişti”. Bu sözleri ile meşrutiyet yönetiminin elini kolunu bağlamadığını, istediği kabineyi iş başına getirdiğini itiraf eden Vahdettin, Milli Mücadeleye sempati besleyen kabineleri iktidara getirerek Kurtuluş Savaşı’na katkıda bulunduğunu ispata çalışmaktadır. Bu arada, Mustafa Kemal Paşa’nın ulusun başına bela kesildiğini de belirtmekten kaçınmamaktadır.

Bildirisinde Kurtuluş Savaşı’na karşı olmadığını ve elinden geldiğince zafere katkıda bulunduğunu vurgulamaya çalışan Vahdettin, kendi kesesinden 40.000 altın lira vererek Mustafa Kemal Paşa’yı Kurtuluş Savaşı’nı başlatması için Anadolu’ya göndermiş olsaydı, bunu yurtseverliğinin en büyük delili olarak kullanırdı. Kuvayi Milliyeye sempati besleyen kabineleri iş başına getirmekle öğünen Vahdettin, kendi kesesinden verdiği 40.000 altına ek olarak bütçeden 360.000 altın ve 400.000 kağıt lira gibi çok büyük bir parayı Kurtuluş Savaşı’nı başlatması için Mustafa Kemal Paşa’ya vermiş olsaydı, buna dört elle sarılır, uzun bildirisinin büyük bölümünü verdiği paralara ayırırdı.

Vahdettin’in devlet bütçesinden bu kadar büyük parayı Mustafa Kemal Paşa’ya verip veremeyeceğini bütçe tekniği açısından incelediği-

mizde şu sonuçlara varmaktayız: Osmanlı devlet bütçesinin (A) işaretli cetvelinde bütün kuruluşların ödenekleri toplu olarak gösterilmekte, sonra her kuruluşun bütçesi ayrı ayrı belirtilerek harcama kalemlerine konulan ödeneklerin miktarı tek tek gösterilmektedir. Bütçe düzeninin ilk sırasında "Zati Hazreti Padişahi ve Hanedanı Saltanat" başlığı altında padişah, saray ve hanedan mensuplarına aylık olarak ödenecek miktarlar kağıt lira cinsinden belirtilmektedir. Devlet meşrutiyetle yönetildiğinden, padişahın harcama konusundaki yetkileri sınırlandırılmıştır. Bu nedenle, padişahın bütçe harcamalarında tek söz sahibi olduğu konu, bütçenin "Zati Hazreti Padişahi ve Hanedanı Saltanat" bölümünde kendisine ayrılan ödenektir. Yani, Vahdettin'in kendi şahsi serveti dışında bütçede belirtilen yerler dışında harcama yapması mümkün değildir. Kaldı ki, bütçeden verdiği ileri sürülen 360.000 altın liranın kağıt para karşılığı 2.160.000 liradır ve ayrıca verdiği iddia edilen 400.000 kağıt lira ile birlikte 2.550.000 lira etmektedir. Padişahın bu kadar büyük miktardaki bir parayı bütçenin kendisine ayrılan ödeneğiyle karşılaması zordur. Hanedanın öteki mensuplarına ayrılan ödeneklerden de yararlanmış olabileceği akla gelebilir. Ne var ki, Cumhuriyet'in ilanından sonra hanedan mensupları yurt dışına sürülmüş, bunlardan kimileri Atatürk'ü yıpratmak için yurt dışında çeşitli yayınlarda bulunmuşlardır. Eğer, Kurtuluş Savaşı'nı başlatması için Mustafa Kemal Paşa'ya verilen paraya ödeneklerinden yapılan kesintilerle en küçük bir katkıda bulunmuş olsalardı, bunu mutlaka açıklarlardı.

Osmanlı Devleti yaşamının son dönemlerinde mali yönden son derece güçsüzdü. 1854-1856 Kırım Savaşı sırasında alınmaya başlanan dış borçlar hızla artmış, dış borç anapara ve faiz taksitlerini ödemek için ard arda yeni borçlanmalara başvurulmuştu. Böylece dış borçlar çığ gibi büyümüş, taksitler ödenemeyince 1875 yılında devletin iflas ettiği açıklanmıştı. Bunun üzerine, yabancı alacaklıları temsilen Düyunu Umumiye adında bir örgüt kurulmuş ve ülkenin bazı kesimlerindeki vergilerin tahsili bu örgüte bırakılmıştı. Ardından kurulan Reji İdaresi'ne de ülkenin önde gelen gelir kaynağı tütün tekeli teslim edilmişti. Devlet gelirlerinin yaklaşık %30'unu tahsil ederek yabancı dış borç alacaklılarına ödeyen Düyunu Umumiye ve Reji İdaresi kısa zamanda ülke çapında örgütünü yaygınlaştırmıştı. Devletin Maliye Bakanlığı'ndaki memur sayısı 5.000 dolayındayken, Düyunu Umumiye örgütünde çalışan personel sayısı 8.000'e ulaşmıştı.

Osmanlı Devleti mali yönden güçsüzlüğüne karşın, Fransa'yı örnek alarak ve Fransız uzmanlarından yararlanarak çağdaş bir mali düzen kurmuştur. Harcamalar yalnızca bütçeden yapılmaktadır. Günümüzde olduğu gibi bütçe dışında harcama yapılabilecek fonlar yoktur. Bütün harcamaların dayanağı yasalarda ve yasalara dayanılarak çıkarılan tüzüklerde (Masraf kanunları ve nizamnameler) belirtilmekte, her harcama ve her ödeme

bir belgeye bağlanmakta, harcamaların devlet muhasebe kayıtlarına geçirilmesinde hangi belgelerin düzenleneceği ve nasıl muhasebeleştirileceği ayrıntılı biçimde gösterilmektedir. Yapılan tüm harcamalar devlet muhasebesi kayıtları içinde yer almakta, Sayıştay'ın (Divanı Muhasebat) mürakabesine ve Maliye Teftiş Kurulu'nun (Maliye Teftiş Heyeti'nin) denetimine tabi bulunmaktadır. Harcamaların bütçe ödeneklerine uygun olup olmadığı ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı harcamadan sonra Sayıştay tarafından kontrol edilmektedir. Maliye Teftiş Kurulu'na bağlı Maliye Müfettişleri de kamu kuruluşlarının harcamalarını denetlemekte, harcama belgelerini incelemekte, yolsuzluk yapıp yapılmadığını araştırmakta ve yapılan ihbarları soruşturmaktadır.

Sayıştay ve Maliye Teftiş Kurulu kamu yönetiminin o denli vazgeçilmez unsurları olmuşlardır ki, Anadolu'yu yöneten Büyük Millet Meclisi bile o günlerin güç koşulları altında bu kuruluşların fonksiyonlarını yerine getirecek düzenlemeler yapmıştır. Sayıştay görevini milletvekillerinden oluşan bir komisyon yüklenmiş ve harcamalar bu komisyon tarafından mürakabeye tabi tutulmuştur. Ayrıca Maliye Teftiş Heyeti Umum Müdürlüğü kurulmuştur. Yunanlıların Ankara'nın 70-80 kilometre yakınlara dek sokulduğu Sakarya günlerinde bazı devlet kuruluşlarının Kayseri'ye taşınması sırasında Maliye Teftiş Heyeti Umum Müdürlüğü de Kayseri'ye taşınmış, Maliye Müfettişleri, Kayseri'deki Umum Müdür'den aldıkları emir doğrultusunda Anadolu'nun düşman işgali dışında kalan yerlerinde görevlerini sürdürmüşlerdir.

Özetle sunmaya çalıştığımız Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki mali düzenden anlaşılacağı gibi, Vahdettin'in Mustafa Kemal Paşa'ya devlet bütçesinden verdiği ileri sürülen 360.000 altın lira ile 400.000 kağıt liranın mutlaka devlet muhasebe kayıtlarına girmesi gerekmektedir. Devlet muhasebe kayıtlarına girmesi için de önce ödenekle ve Mustafa Kemal Paşa'ya veya 9. Ordu Müfettişliği Karargahı'na yapılan ödeme ile ilgili belgelerin düzenlenmesi, sonra Mustafa Kemal Paşa veya 9. Ordu Müfettişliği Karargahı adına bir avans hesabı açılması ve yapılan harcamaların da belgelere dayandırılarak bu avanstaki mahsub edilmesi suretiyle muhasebeleştirilerek avans hesabının kapatılması gerekmektedir. Yıllardır Osmanlı arşivlerinde araştırmalar yapan yerli ve yabancı tarihçilerin hiçbiri böylesine önemli bir konuda bir tek belgeye rastlayamamışlardır. Kendi görüşleri doğrultusunda belgeler bulabilmek için Osmanlı arşivlerini didik didik eden gerici yazarlar da, iddialarını destekleyecek en küçük bir belgeye rastlamış olsalardı, bu belgeyi Vahdettin'in yüceltmek ve Atatürk'ü küçük düşürmek için yazdıkları kitapların temel dayanağı yaparlardı.

Bir Osmanlı altın lirası 7,2 gramdır. Buna göre, Vahdettin'in kendi kesesinden verdiği ileri sürülen 40.000 altın liranın ağırlığı 288 kilo, ayrı-

ca devlet bütçesinden verdiği ileri sürülen 360.000 altın liranın ağırlığı ise 2.592 kilo olmak üzere 400.000 altın liranın ağırlığı 2.880 kilo olmaktadır. 400.000 kağıt liranın ağırlığı da yaklaşık 560 kilodur. Bu durumda, Mustafa Kemal Paşa'ya verildiği ifade edilen altın ve kağıt paraların toplam ağırlığı 3.440 kilodur. O yıllarda yük taşımada kullanılan kırk kilo- luk standart sandıklara konulduğunda altın liralara 72 sandık dolusu altın para etmektedir. 400.000 kağıt lira ise hacim olarak yaklaşık 35 adet standart sandığa sığabilmektedir. Toplam 107 sandık hacmindeki parayı Mustafa Kemal Paşa cüzdanına koyamayacağına ve çantasında taşıyamayacağına göre, bu paralar önce Samsun'a, oradan Havza, Amasya, Tokat, Sivas üzerinden Erzurum'a, Erzurum'dan da Sivas üzerinden Kurtuluş Savaşı'nın silahlı bir mücadele olarak yürütülmeye başlandığı Ankara'ya nasıl götürülebilecektir? Bu sorunun yanıtını aramaya çalıştığımızda, Vahdettin'in Kurtuluş Savaşı'nı başlatması için Samsun'a hareketinden önce Mustafa Kemal Paşa'ya 40.000 altın lirası kendi kesesinden olmak üzere 400.000 altın lira ve 400.000 kağıt lira verdiği iddiasının ne kadar asılsız ve gülünç bir iddia olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

İstanbul'daki Kız Kulesi, işgal yıllarında İngilizler tarafından deniz ulaşımını kontrol için bir üs gibi kullanılmış, İstanbul limanından kalkan gemiler ile Karadeniz'e giden ve Karadeniz'den gelen gemiler Kız Kulesi önlerinde durdurularak aranmıştır. Mustafa Kemal Paşa'yı ve 17 kişilik karargahını Samsun'a götüren Bandırma vapuru da İngiliz kontrol subayları tarafından Kız Kulesi açıklarında durdurularak aranmış, kuşku bir durum görülmediği için yoluna devam etmesine izin verilmiştir. Para dolu 107 sandığın gemileri en küçük köşelerine dek dikkatle arayan İngiliz subaylarının gözünden kaçtığı düşünülemez.

Bandırma vapurunun kaptanı İsmail Hakkı Bey (Durusu) anılarında İstanbul-Samsun yolculuğunu en küçük ayrıntılarıyla anlatmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve karargahına ait üç buçuk tona yakın ağırlıktaki yüzdenden fazla sandık küçük gemisine yüklenmiş olsaydı, İsmail Hakkı Bey yüklenmesi, İngiliz kontrol subaylarının gözünden kaçırılması ve Samsun'da boşaltılması sorunlar yaratacak olan bu büyük yüke mutlaka değinirdi¹.

Samsun'da liman olmadığından Bandırma vapuru açıkta demirlemiş, yolcular ve eşyaları Mustafa Karakaş'ın küçük motoru ve İsmail Kerim Reisoğlu'nun kayığıyla kıyıdaki iskelelere taşınmışlardır. Zaferden sonra Mustafa Karakaş ile İsmail Kerim Reisoğlu Samsunluların gözbebeği olmuş, kendileriyle sayısız röportajlar yapılmış, 19 Mayıs Bayramlarında kürsülerden Samsunlulara o günleri anlatmışlardır. Yalnızca yolcuları ve eşyalarını karaya çıkarmak için Bandırma vapuru ile iskele arasında bir-

1. Bandırma Vapuru İsmail Hakkı Bey'in Anıları, "Tarih Konuşuyor" Dergisi, Mayıs 1964.

kaç sefer yapan Mustafa Karakaş ile İsmail Kerim Reisoğlu'nun, vapurda 3.440 kilo ağırlığında 107 sandık yük bulunsaydı, bu yükü karaya çıkarmak için vapurla iskele arasında en az 4-5 sefer daha yapmaları gerekirdi. Her ikisi de ne kendileriyle yapılan röportajlarda, ne de Samsun gazetelerinde yer alan 19 Mayıs bayramı konuşmalarında bu kadar çok yükten bahsetmemişlerdir.

9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa, Bandırma vapuru ile 16 Mayıs 1919 günü İstanbul'dan ayrılmış ve 19 Mayıs 1919 Pazartesi sabah saat 6'da Samsun'da Anadolu toprağına ayak basmıştır. Vapurda Mustafa Kemal Paşa'dan başka 17 kişiden oluşan müfettişlik karargahı ile Sivas'taki 3. Kolorduya komutan olarak atanan Kurmay Albay Refet Bey (Bele) de vardır. Refet Bey, Sivas'a gitmek için aynı vapura binmiştir.

Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Bandırma vapuru ile Samsun'a giden 18 kişi rütbe sırasıyla şunlardır:

- 1- Kurmay Albay Refet (Bele), 3. Kolordu Komutanı
- 2- Kurmay Albay Kazım (İnanç), Müfettişlik Kurmay Başkanı
- 3- Dr. Albay İbrahim Tali (Öngören), Müfettişlik Sağlık Başkanı
- 4- Kurmay Yarbay Mehmet Arif (Ayıcı), Kurmay Başkan Yardımcısı
- 5- Kurmay Binbaşı Hüsrev (Gerede), Karargah Haberalma ve Siyasi Şube Müdürü
- 6- Binbaşı Kemal (Doğan), Müfettişlik Topçu Komutanı
- 7- Dr. Binbaşı Refik (Saydam), Müfettişlik Sağlık Başkan Yardımcısı
- 8- Yüzbaşı Cevad Abbas (Gürer), Müfettişlik Başyaveri
- 9- Yüzbaşı Ali Mümtaz (Tümay), Kurmay Mülhacı
- 10- Yüzbaşı İsmail Hakkı (Ede), Kurmay Mülhacı
- 11- Yüzbaşı Ali Şevket (Öndersev), Müfettişlik Emir Subayı
- 12- Yüzbaşı Mustafa Vasfi (Süsoy), Müfettişlik Karargah Komutanı
- 13- Üsteğmen Hayati, Kurmaybaşkanı Emir Subayı ve Müfettişlik Kalem Amiri

- 14- Üsteğmen Arif Hikmet (Gerçekci), Kurmay Mülhaki
- 15- Üsteğmen Abdullah, İaşe Subayı
- 16- Teğmen Muzaffer (Kılıç), Müfettişlik İkinci Yaveri
- 17- Birinci Sınıf Katip Faik (Aybars), Şifre Katibi
- 18- Dördüncü Sınıf Katip Memduh (Atasev), Şifre Katibi Yardımcısı

Bandırma vapuru, 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa ve karargahını Samsun'a götürmekle görevlendirilmiştir ve özel bir sefer yapmaktadır. Vapurda Mustafa Kemal Paşa ve 17 kişilik karargah personeli ile Sivas'taki birliği başına giden 3. kolordu Komutanı Albay Refet (Bele) dışında bir tek yolcu yoktur. Bu yoculardan çoğu sonradan Kurtuluş Savaşı kadrosu içinde önemli görevler ifa etmişlerdir. İçlerinde anılarını kitap veya gazetelerde dizi biçiminde yayınlayanlar olmuştur. Bu anılarda İstanbul-Samsun vapur yolculuğuna geniş yer verildiği halde, hiçbiri Mustafa Kemal Paşa'ya verildiği ileri sürülen üç tona yakın ağırlıkta ve yüzden fazla sandık hacminde paraya değinmemiştir. Bu kadar çok yük vapura yüklenirken, vapurda ve vapurdan iskeleye çıkarılırken anılarını yazan yolcuların hepsinin görmemiş olduğunu söylemek mümkün değildir².

Yakın tarihimizle ilgili çeşitli araştırmalarıyla tanınan birçok yazar, 9. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa ve karargahının İstanbul-Samsun yolculuğunu araştırma konusu yapmışlardır³. Fethi Tevetoğlu ise Atatürk'le Samsun'a çıkan 18 kişiden 12'sini özel inceleme konusu yaparak ayrıntılı biçimde yayınlamıştır. Fethi Tevetoğlu'nun inceleme konusu yaptığı kişiler şunlardır: Yüzbaşı Cevad Abbas (Gürer) ve Teğmen Muzaffer (Kılıç); Dr. Albay İbrahim Tali (Öngören); Dr. Binbaşı Refik (Saydam); Kurmay Albay Kazım (Dirik); Binbaşı Kemal (Doğan), Yüzbaşı Mustafa Vasfi (Süsoy) ve Üsteğmen Hayati; Yüzbaşı Ali Şevket, Birinci

2. Mehmet ARIF - Anadolu İnkılabı, Mücahedat-ı Milliye Hatıratı-İstanbul 1340; Cevad Abbas GÜRER - Ebedi Şef Kurtarıcı Atatürk'ün Zengin Tarihinden Birkaç Yaparak-İstanbul 1939; Arif Hikmet GERÇEKCI, "Hayat Tarih Mecmuası" Dergisi, Ekim 1967; Muzaffer Kılıç'ın Hatıra Defteri, "Zafer Gazetesi"nde 19 Mayıs 1960 günü başlanan dizi yazı; Yakınlarından Hatıralar-İstanbul 1955 (Dr. İbrahim Tali Öngören'in Samsun'a Çıkışla ilgili anıları kitabın 109-118 sayfalarındadır).

3. İsmail ARAR - Atatürk'le Beraber Samsun'a Çıkanlar - "Cumhuriyet Gazetesi" 19 Mayıs 1969; Tayyip GÖKBİLGİN - Milli Mücadele Başlarken - Ankara 1965; Dr. Fethi TEVETOĞLU - Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar - Ankara 1971; Kemal PEKER - Atatürk'le Samsun'a Çıkan Ali Mümtaz Tünay'a Aid Hatıram - "Türk Kültürü" dergisi, Eylül 1970; Yunus Nadi ABALIOĞLU - Mustafa Kemal Paşa Samsun'da - İstanbul 1955; Tevfik BIYIKLIOĞLU - Atatürk Anadolu'da - Ankara 1959; Naşid MENGÜ - Atatürk'ün Yaveri Muzaffer Kılıç - "Cumhuriyet Gazetesi", 17 Temmuz 1959.

Sınıf Katip Faik (Aybars), Dördüncü Sınıf Katip Memduh (Atasev) ve Üsteğmen Arif Hikmet (Gerçekçi)⁴. Ne Fethi Tevetoğlu, ne de öteki araştırmacılar karargah mensuplarından hiçbirinin Mustafa Kemal Paşa'ya verildiği ileri sürülen bu kadar çok paradan ve bu kadar büyük yükten söz ettiklerine rastlamamışlardır. Bu konuda en küçük bir belirti olsaydı, bu ayrıntılı araştırmalarda ortaya çıkarılırdı.

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu toprağına ayak bastığı Samsun'da bir İngiliz birliği bulunmaktadır. Kıyı kenti olduğu için İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan savaş gemilerinin tehdidi altındadır. Pontus Devleti kurmak için silaha sarılan ve Yunan savaş gemilerinden destek alan Rum çeteleri Türk halkına karşı kanlı eylemlerini sürdürmektedirler. İçerilerde daha güvenli çalışabileceğini düşünen Mustafa Kemal Paşa, Samsun'da altı gün kaldıktan sonra Havza'ya geçmiştir. Daha sonra Amasya'ya gitmiş, orada yakın gelecekte Kurtuluş Savaşının öncü kadrosunu oluşturacak olan Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Rauf Bey (Orbay) Kazım Karabekir Paşa ile Albay Refet Bey'in de görüşlerini alarak bir bildiri hazırlamış ve 22 Haziran günü Anadolu'daki bütün kolordu komutanlıklarına, valiliklere, kaymakamlıklara göndermiştir. Tarihimize "Amasya Tamimi" adıyla geçen bildiri de özetle yurdun bütünlüğünün ve bağımsızlığının tehlikede olduğu, ulusun sesini dünyaya duyurmak ve kaderini belirlemek için bir ulusal kongrenin toplanması gerektiği belirtiliyordu.

Mustafa Kemal Paşa ve müfettişlik karargahı Amasya'dan ayrıldıktan sonra Tokat ve Sivas üzerinden Erzurum'a gitmiş ve kongre hazırlıklarına başlamıştır.

O yılların başlıca yük taşıma aracı kağrı, deve ve katırdır. Taşıma kapasitelerinin sınırlı olması nedeniyle, genellikle kağrılara 5, develere 3 ve katırlara 2 standart sandık yüklenebilmektedir. Bu duruma göre Mustafa Kemal Paşa'ya verildiği ileri sürülen ve hacim itibarıyla 107 sandık tutan parayı, 22 kağrılık bir konvoyun veya 35 deveden ya da 54 katırdan oluşan bir kervanın taşınması gerekirdi. Böylesine büyük bir konvoy veya kervanın Samsun'dan yola çıkışını ve Havza, Amasya, Tokat, Sivas üzerinden Erzurum'a gidişini hiç mi gören olmamıştır? Böyle uzun bir konvoy ya da kervan, bu yerlerde Mustafa Kemal Paşa ile karargahını törenlerle karşılayanlardan ve törenlerle uğurlayanlardan hiçbirinin mi dikkatini çekmemiştir?

Padişah Vahdettin ve hükümet, Havza'dan itibaren Mustafa Kemal Paşa'nın tutum ve davranışlarını kuşkuyla izliyordu. Amasya'da yayınlandığı bildiri hakkında duyulan kuşkuları artırmıştı. Mustafa Kemal Paşa

4. "Türk Kültürü" dergisinin Ağustos 1969, Eylül 1969, Ekim 1969, Kasım 1969, Aralık 1969, Ocak 1970, Şubat 1970, Temmuz 1970 sayıları.

Erzurum'da halka dayalı mücadele başlatmak amacıyla bir kongre topla- ma hazırlıklarına girişince, irade-i seniye, yani padişah buyruğuyla göre- vine son verildiği ve İstanbul'a dönmesi gerektiği bildirildi. Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a dönmeyeceğini bildirince, bu kez yine irade-i seni- ye ile askerlikten çıkarıldı; sahip olduğu rütbe, nişan ve madalyalar geri alındı. Padişah Vahdettin, Mustafa Kemal Paşa'ya para vermiş olsaydı, kendi buyruğuyla görevden aldığı zaman verdiği parayı da geri ister, iade etmeyince Mustafa Kemal Paşa'ya zimmet çıkartırdı. Rütbesini, nişanla- rını ve savaş alanlarında kazandığı madalyaları geri alan Vahdettin, verdi- ği iddia edilen 400.000 altın ve 400.000 kağıt lirayı geri istemez miydi ve iade etmeyince devlet parasını zimmetine geçirme gibi ağır bir suçla suç- lamaz mıydı?

Mustafa Kemal Paşa ve karagahı Erzurum'da 15. Kolordu merke- zinde kalmışlardır. 15. Kolordu Komutanı ise, Mustafa Kemal Paşa as- kerlikten ayrılınca, kolordusunun emrinde olduğu söyleyerek O'na en büyük güvenceyi veren Kazım Karabekir Paşa'dır. Vahdettin, kağıt konvoyu, deve veya katır kervanıyla taşınacak hacimde altın ve kağıt para vermiş olsaydı, bu paraların 15. Kolordu merkezinde korunması gerekirdi. Kazım Karabekir Paşa, Kurtuluş Savaşı ile ilgili önemli bir kitap yazmış, Erzurum'daki olayları en küçük ayrıntıya kadar anlat- mış, fakat söz konusu paradan hiç söz etmemiştir. Kazım Karabekir Paşa gibi kolordusunda izni olmadan kuşların bile uçamayacağı son derece yetenekli ve sert disiplinli bir komutanın, kendi merkezinde koruma altı- na alınan bu kadar büyük miktarda paradan haberi olmaması düşünüle- mez⁵.

O yıllarda altın ve kağıt liralara tedavülde bulunmakla birlikte, piya- sada kağıt para kullanılmakta ve 1 altın lira 6 kağıt lira olarak işlem gör- mektedir. Buna göre, Mustafa Kemal Paşa'ya verildiği iddia edilen 400.000 altın lira ile 400.000 kağıt liranın satın alma gücü 2.800.000 lira olmaktadır. Bu kadar büyük miktardaki paranın satın alma gücü hakkında bir fikir verebilmek için, on ay sonra açılacak Büyük Millet Meclisinde milletvekili aylığının 100 lira ve Ankara'da ev kiralarının 25-30 lira oldu- ğunu belirtmemiz yararlı olacaktır⁶.

O yıllarda altın uluslararası para niteliği taşımakta ve altın lira dış ti- carete bütün ülkelerce döviz olarak kabul edilmektedir. Bir tüfeğin Avru- pa silah piyasasındaki fiyatı 5,5 altın liradır ve Vahdettin'in verdiği ileri sürülen 400.000 altın lira ile 72.727 adet tüfek alma olanağı vardır. Mus- tafa Kemal Paşa Kurtuluş Savaşının başında bu kadar büyük olanağa

5. Kazım KARABEKİR - İstiklâl Harbimiz - İstanbul 1960.

6. Alptekin MÜDERRİSOĞLU - Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları - Ankara 1974, s.255.

sahip olsaydı, savaş üç yıl sürmez, çok daha önce zafere ulaşırdı. (İki yıl sonra, Ankara önlerine dek sokulan Yunanlılara durdurmak için ülkenin varının yoğunu ortaya döktüğü Sakarya günlerinde, ordumuzun elindeki toplam tüfek sayısı 63.416 adet idi)⁷.

Vahdettin'in Mustafa Kemal Paşa'ya 400.000 altın lira ile 400.000 kağıt lira verdiği yolundaki iddianın ne denli gerçek dışı olduğunu, Milli Mücadelenin ilk aylarında çekilen ve herkesin tanık olduğu para sıkıntısı ortaya koymaktadır. Bu konudaki sayısız örnekten birkaçını belirtmekle yetineceğiz.

9. Ordu Müfettişliği karargahına İstanbul'dan ayrılırken verilen 25.000 kağıt lira tutarındaki üç aylık ödenek Amasya'dan ayrılmadan bitmişti. Müfettişlik karargahı Mustafa Kemal Paşa'nın yaşamı boyunca biriktirdiği 800 altın liranın harcanmasıyla Amasya'dan Erzurum'a gelebilmişti⁸.

Erzurum Kongresi 23 Temmuz 1919 günü doğu illerindeki Müdafai Hukuk derneklerinin gönderdiği delegelerin katılımıyla eski bir Ermeni okulunda çalışmalarına başlamıştır. Askerlikten çıkarıldığı için üniformadan yoksun kalan ve giyeceği bir sivil elbisesi olmayan Mustafa Kemal Paşa, Erzurum Valisi Münir Bey'in bir elbisesini, eski Elazığ Valisi Mazhar Müfit Bey'in bir fesini giyerek kongreye katılmıştır. Erzurum'a geliş-gidiş yol giderleri kendilerini seçen Müdafai Hukuk derneklerince karşılanan delegeler, Erzurumluların konuğu olmuşlardır. Mustafa Kemal Paşa ve yanındakiler 20. Kolordu merkezinde, delegeler Erzurumluların evlerinde kalmışlardır.

Erzurum Kongresinde, kongre adına kararlar almak üzere Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında "Heyeti Temsiliye" adında bir kurul seçilmiştir. Erzurum Kongresinden sonra, Sivas'ta bütün Türkiye'yi kapsayacak bir kongrenin hazırlıklarına başlanmıştır. Ne var ki, parasızlık nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ve Heyeti Temsiliye üyelerinin Erzurum'dan Sivas'a gitmeleri sorun olmuştur. Sonuçta, emekli binbaşı Süleyman Bey'in Erzurum Müdafai Hukuk derneğine 900 lira borç vermesiyle sorun çözülmüştür. Bu parayla üç yaylı at arabası kiralanmış; ekme, peynir ve zeytinden oluşan kumanyalar satın alınmış, Mustafa Kemal Paşa ve Heyeti Temsiliye üyeleri üç eski otomobil ve üç yaylı arabayla yola koyulmuşlardır⁹.

7. Alptekin MÜDERRİSOĞLU - Sakarya II, Ankara Önlerindeki Uzun Savaşma - İstanbul 1882, s.101.

8. Vehbi Cem AŞKUN - Sivas Kongresi - İstanbul 1964, s.100.

9. Cevat DURSUNOĞLU - Milli Mücadelede Erzurum - Ankara 1946 s.137-139.

Sivas Kongresi yurdun dört bir yanından gelen delegelerin katılımıyla 4 Eylül 1919 günü Sivas lisesi salonunda çalışmalarına başlamıştır. Delegelerin yol giderleri kendilerini gönderen Müdafî Hukuk derneklerince karşılanmış, Sivaslılar delegeleri evlerinde ağırlamışlardır. Sivas'taki 3. Kolordu, Mustafa Kemal Paşa'yı ve Heyeti Temsiliye üyelerini kolordu misafirhanesinde ağırlamak istemiştir. Fakat mücadelenin halka dayandırılması istendiğinden, onlar lisede kalmışlardır.

Mustafa Kemal Paşa ve Heyeti Temsiliye üç aya yakın bir süre Sivas'ta kalmış, bu süre içinde yiyecek giderleri Rauf Bey'in verdiği 100 altın lirayla karşılanmıştır. Sivas'tan Ankara'ya hareket edilirken parasızlık yine sorun olmuş, Mazhar Müfid Bey'in arkadaşı olan Osmanlı Bankası Sivas şubesi müdürünün yardımıyla bankadan 1.000 lira borç alınmıştır. Bu borç için Mazhar Müfid Bey bir senet imzalamış, tüccardan Bedri Bey de senete kefil olmuştur. Alınan bu borçla Sivas-Ankara yolculuğu gerçekleştirilmiştir¹⁰.

Mustafa Kemal Paşa'nın ve Heyeti Temsiliye'nin 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya varışından 23 Nisan 1920 günü Büyük Millet Meclisi açılıncaya dek tüm giderleri Ankara Müdafai Hukuk Cemiyeti tarafından karşılanmıştır¹¹.

10. Alptekin MÜDERRİSOĞLU - Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları - Ankara 1974, s.171.

11. Alptekin MÜDERRİSOĞLU - Kurtuluş Savaşında Ankara - Ankara 1993, s.98-100.